

S. Sayısı : 208

Asliye ve sulh mahkemelerinin vazifeli buldukları meşhud cürümlerin muhakeme usullerine dair kanun lâiyhası ve Adliye encümeni mazbatası (1/345)

T. C.
Başvekâlet
Kararlar müdürlüğü
Sayı: 6/3559

29 - XI - 1935

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Asliye ve sulh mahkemelerinin vazifeli buldukları meşhud cürümlerin muhakeme usullerine dair Adliye vekilligince hazırlanan ve İera Vekilleri Heyetince 22 - XI - 1935 te Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

Başvekil
İ. İnönü

Esbabı mucibe

Meşhuden işlenen cürümler memleket asayişini bozmakta ve aynı zamanda halk üzerinde heyecan husule getirmekte olduğundan bunların bu teşhilerinin süratli bir tahkik ve muhakeme usulü tatbik edilerek vakit gaip edilmeksizin izalesi lüzumu nazara alınmış ve bu kanun projesi bu mülâhazanın mahsulü olarak tanzim edilmiştir.

Ağır cezalı meşhud cürümlerin ilk tahkikata tâbi tutlması ceza muhakemeleri usulü kanununun esaslı prensiplerindendir. Esasen ağır cezalı cürümlerin tahkikat ve muhakemelerinin bu kanun projesinde kabul edilen hükümlerle yürütülmesine maddî imkân da mevcut olmadığından proje, mevzuuna yalnız bunların dışında kalan meşhud cürümleri almıştır. Aynı zamanda nahiyelerle köylerde işlenmiş meşhud cürüm suçlularının projede kabul edildiği üzere yakalandıkları gün delilleri tesbit edilerek mahkemeye sevklerine mesafelerin uzaklığı ve vasıtaların kifayetsizliği yüzünden imkân mevcut olmadığı düşünülerek projenin yalnız vilâyet merkezi olan şehirlerle kaza merkezi olan kasabaların belediye hududları dahilinde ve zabıta memurlarının hazır bulunmaları itibarile bu hududlar dışında da olsa panayırılarda işlenen meşhud cürümlere hasrı muvafık görülmüştür.

Meşhud cürümlerde fail, cürmü iera ederken veya icrasını bitirdiği sırada görülmüş veya halkın hassasiyet ve heyecanı üzerine yakalanmış veya cürmü işlediği sırada olmasa bile bunu müteakip fail olduğunu teyid eden eşya ile derdest edilmiş olmasına göre fail hakkında daima kuvvetli delil ve emmareler mevcuttur. Bunun içindeki suçlu hakkındaki delillerin derhal zabıtaace tesbiti kolaylıkla mümkündür. Projenin ikinci maddesile meşhud cürüm suçlularının yakalandıkları gün muhakemeleri yapılmak üzere mahkemeye sevk edilmeleri esası kabul edilmiştir.

Zabıta yakalanan suçlu hakkındaki delilleri derhal zabıt varakasile tesbit ve eşyayı cürmiyeyi zapt ederek kendisini sorguya çekmesi için Cümhuriyet müddeiumumisine teslim edecek Cümhuriyet müddeiumumisi de hukuku amme davasını açmağa lüzum gördüğü takdirde sorguya çektiği suçluyu yakalandığı gün muhakemesi yapılmak üzere iddianame ile şehir veya kasaba merkezindeki vazifeli asliye veya sulh mahkemesine sevkedecektir. Müddeiumumi zabıtanın zabıt varakasile kendisine teslim ettiği suçluyu hemen sorguya çekerek suçun vasıf ve mahiyeti ve binnetice bu kanunun şümülüne girip girmediği hakkında fikir ve kanaat hâsıl etmiş olacaktır.

Yalnız Cümhuriyet müddeiumumisinin suçun bu kanunun şumulüne girip girmediği veya amme davasını açmak iktiza edip etmediği hususlarında tereddüde uğraması, suçlunun yaptığı sorgusile zabitanın tanzim ettiği zabıt varakasının, kendisini bu noktalarda lâyikile tenvir etmemesi ihtimali de mevcuttur. Bu takdirde projenin üçüncü maddesi mucibince müddeiumumi tahkikatı derinleştirmeye mezdundur ve bu tahkik muamelelerini iera edebilmek için kendisine suçlunun mahkemeye sevkini yakalandırmanın ertesi gününe tehir edebilmek salâhiyeti verilmiştir.

Yakalandığı gün suçlu mahkemeye sevkedileceği sırada mesai zamanını bitirmiş veya mezkûr gün pazara veya diğer her hangi bir tatil gününe tesadüf etmiş olmak itibarile mahkeme faaliyet halinde bulunmayabilir.

Projenin dördüncü maddesile bu takdirde Cümhuriyeti müddeiumumisine icabına göre hareket ederek mahkemeyi derhal faaliyete davet edebilmek veya suçlunun sevkini ertesi güne bırakabilmek salâhiyeti verilmiştir. Fakat Cümhuriyet müddeiumumisi üçüncü maddede izah edilen sebepten dolayı suçlunun mahkemeye sevkini ertesi güne bırakmak mecburiyetinde kalmış ise artık suçlunun muhakemesinin her hangi bir sebep yüzünden ikinci bir teahhura uğraması teeviz edilmemiştir. Yani suçlunun yakalandığı gün muhakemesinin yapılması kaidedir. Bu kaidenin iki istisnası mevcuttur. Birincisi Cümhuriyet müddeiumumisinin suçun meşhut cürüm mahiyetini haiz olup olmadığında, ağır cezalı suçlardan bulunup bulunmadığında, suçun takibe değer mahiyeti haiz olup olmadığında tereddüd ederek bu tereddüdünü aynı gün mahkemenin mesai müddeti zarfında izale edebilmek için iktiza eden tahkik muamelelerini bitirmeye imkân bulamamasıdır. İkinci istisna suçun işlendiği gün tatil gününe tesadüf etmesidir. Bu iki sebebin birleşmesi halinde de suçlunun mahkemeye sevki yine nihayet yakalandırmanın ertesi gününü tecavüz edemez ve mahkeme tatil günlerinde ve mesai zamanının dışında faaliyete davet edilir.

Mahkeme meşhut cürümün duruşmasını elindeki diğer işlere tercih ve takdim ederek yapar.

Projenin beşinci maddesile Cümhuriyet müddeiumumisine suçluyu mahkemeye sevkedinceye kadar nezaret altında bulundurmak salâhiyeti tanınmıştır. Suçlu mahkemeye sevkedilinceye kadar serbest bulunduğu takdirde delilleri yok etmesi ihtimali mevcut olduğu gibi firar etmesi ihtimali de mevcuttur. Bundan başka meşhut cürümler halkta heyecan tevlid ettiklerinden bu suç faillerinin bu itibarla da serbest dolması mahzurludur. Bu mahzurları nazarı dikkate alarak Cümhuriyet müddeiumumisine bu salâhiyet verilmiştir.

Projenin başlıca gayesi sürattir. Suçun tesirlerini gidermek için adalet makinesini çabuk işleterek suçluyu cezalandırmaktır. Bu gayenin temini için mahkemeye sevk edilir edilmez suçlunun muhakemesine başlanması ve bütün şahitlerin o sırada mahkemede zabıtaca hazır bulundurulularak duruşmanın bir celsede bitirilmesi esası kabul edilmiştir.

Projenin altıncı ve yedinci maddelerine bu maksadı temin edecek hükümler konmuştur. Zabıta zabıt varakasile tesbit ettiği şahitleri kendiliğinden mahkemede hazır bulunduracaktır. Bunun haricindeki şahitler Cümhuriyet müddeiumumisinin şifahi ve yazılı emirleri ihzar hükmünü haiz olacaktır. Bu suretle cürüm işlenir işlenmez mahkemenin bütün tazeliği ile delilleri toplayabilmesi de istihdaf edilmiştir.

Muhakemenin bir celsede bitmesi bazı zarurî sebepler yüzünden mümkün olmayabilir. Tahkikatın ikmalî veya suçlunun müdafaasının hazırlanması için duruşmanın başka bir güne tehir edilmesine cevaz verilmiştir.

Projenin sekiz ve dokuzuncu maddeleri mucibince tahkikatın ikmalî için duruşma üç gün ve suçlunun müdafaasını hazırlaması için iki gün sonraya tehir edilebilir. Projenin on, on bir, on iki, on üçüncü maddeleri suçlunun tevkif ve tahliyesi hakkındaki hükümlere dairdir. Yukarıda da izah edildiği veçhile meşhut cürümün memleketin asayişine ve Hükümetin nüfuzuna olan tesirleriyle halk üzerinde husule getirdiği heyecan nazara alınarak suçlunun hürriyeti bağlayıcı ceza ile mahkûmiyeti halinde mahkemeye tevkif edilmesi mecburî tutulmuştur. Eğer duruşmanın tehirine zaruret hâsıl olursa mahkemeye tevkif hususunda takdir hakkı verilmiştir. Mahkeme delillerin mahiyetini suçlu hakkında cezayı tahfif edici kanunî veya takdiri sebeplerin mevcut olup olmadığı ve mahkûmiyeti halinde terettüp edecek cezanın nevi ve mik-

tarmı göz önünde tutarak bu hakkını kullanır. Mahkemeye tevkif ettiği suçluyu duruşmaların zarurî sebepler yüzünden mükerrer teahhurlere uğraması halinde kefaletle veya kefaletsiz tahliye edebilmek salâhiyeti de verilmiştir. Beraet ettiği veya yalnız para cezasına mahkûm olduğu takdirde Cümhuriyet müddeiumumisinin hükmü temyiz etmesi nazara alınmayarak tevkif edilmiş olan suçlunun hükümle beraber tahliyesi kabul edilmiştir.

Yalnız suçluya tevkif kararına itiraz hakkı verilmemiştir. Çünkü itiraz halinde evrak alelekser aynı yerde bulunmayan itiraz merciine gidecek ve bu yüzden muhakeme bir inkita devresi geçirecektir. Bu kanunun takip ettiği maksada ve koyduğu esaslara münafidir.

Projenin on dördüncü maddesi mucibince asliye ceza mahkemesi veya hâkimi her hangi bir sebeple çalışmadığı takdirde meşhud cürmün muhakemesinin aynı mahalde bulunan asliye hukuk mahkemesi veya hâkimi tarafından, görüleceğine ve bu takdirde sulh ceza hâkiminin vazifesinin de mahallî sulh hukuk hâkimi tarafından yapılacağına dairdir.

On beşinci maddesi asliye teşkilâtı mevcut olmayan kaza merkezlerindeki sulh hâkimlerinin meşhut cürümlerin asliye maddelerini de göreceklere dairdir. Memleketin her tarafında kanunun tatbik edebilmesini temin ederek asliye teşkilâtı olmayan kaza merkezlerini kanunun şümülü haricinde de bırakmamak için bu maddeye lüzum görülmüştür.

Mürtebit ceza davalarının bu irtibata irtıla hâsıl olur olmaz birleştirilmeleri zaruridir. Bir gayeye müteveccih bulunan biri diğerinin neticesine taallûk eden veya biri diğerinin işlenmesine vesile teşkil eden suçların aralarında mevcut sıkı irtibat dolayısıyla tahkikat ve muhakemelerinin birlikte ıerasındaki lüzum ve fayda nazara alınarak bunlardan meşhut olmayanların meşhut olanlara aid olan proje hükümlerine tâbi tutulmaları müvafık görülmüştür. Ancak projenin bu bap-taki on yedinci maddesinin son fıkrasında tasrih edildiği üzere suçlar beyinde irtibat mevcut olmadıkça meşhut cürüm suçlusunun meşhut olmayan diğer suçları hakkında bu kanun hükümleri tatbik edilmeyecektir. Bu takdirde ayrı ayrı usullere tevfikân cereyan edecek tahkikat ve muhakeme neticesinde sadır olup katıleşen hükümler hakkında ceza muhakemeleri usulü kanununun 405 nci maddesinde gösterilen merciler tarafından içtima kaidesi tatbik olunacaktır.

Projenin on altıncı maddesi bu kanunun şümülüne dahil meşhut bir cürüm Cümhuriyet müddeiumumisince mahiyet ve nevinin tavsifdeki hata ve zühul eseri olarak ilk tahkikata tâbi tutulduğu veya ilk tahkikat cürmün meşhut mahiyetini tebarüz ettirdiği takdirde sorgu hâkiminin vazifeszlik karare ile bu cürme aid müteakip muamelelerin bu kanun hükümlerine tâbi olacağı hakkındadır.

Projenin on sekizinci maddesile suçluya, suçunun bu kanunun şümülüne girmediğini mahkemede iddia edebilmek hakkı verilmiştir. İddiasının kabulü halinde bittabi davası umumî hükümler dairesinde rüyet edilecektir. İddiasının reddine dair olan karar aleyhine suçluya itiraz hakkı verilmemiştir. Esasen hususî muhakeme usulüne tâbi olan diğer suçlar hakkında mevzuatımız bu kabîl kararlar aleyhine itiraz hakkı tanınmamıştır. Suçlu bu kararı ancak esas hakkındaki kararla temyiz edebilecektir.

Projenin on dokuzuncu maddesinde siyasî cürümlerle hususî usulü muhakemeye ve takibi şikâ-yete veya izin istihsaline bağı olan cürümler hakkında tatbik edilmemesi kabul edilmiştir.

Projenin yirminci maddesi kanunun neşrinden üç ay sonra meriyete gireceğine dairdir ki tatbik edecek olanlar için bu müddet bir hazırlık devresi olarak kabul edilmiştir.

Adliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Adliye encümeni

Karar No. 46

Esas No. 1/345

22 - V - 1936

Yüksek Reisliğe

Meşhud suçların muhakeme usulü hakkında Adliye vekilliğine hazırlanarak, Başvekâletin 29 - XI - 1935 tarih ve 6/3559 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan ve Adliye encümenine havale olunan kanun lâyihası Adliye vekili ve Ceza işleri umum müdürü hazır oldukları halde okunup incelendi ve icabı görüşüldü:

Kanunun mucib sebepleri hakkındaki lâyiha ile Adliye vekilinin verdiği izahattan anlaşılacağına göre, göz önünde işlenen suçlar asayiş bozma ile beraber halk üzerinde heyecan uyandıracığından bu hallerde suç faillerinin hemen yakalanıp normal usulî merasimden ayrı ve daha çabuk usullerle takib edilmeleri ve kaybolmasın meydana bırakılmadan delillerin tesbiti ile suçluların mahkemeye sevkolanarak duruşmalarının yapıp kısa bir zamanda cezalandırılmalarının temini her yönden faydası aşikâr bir keyfiyettir.

Lâyiha, bu faydalardan başka, meşhud suçlarda tahkikat ve duruşmanın kısa bir zamanda intaç edilerek mazmunun mevkufiyet halinin uzamasına mani olmak gibi şahsî hürriyetin masuniyeti prensibine uygun büyük bir gaye de istihdaf etmektedir.

Her ne kadar meri ceza muhakemeleri usulü kanununda, meşhud suçlar hakkında sürati âmir bazı hükümler mevcud ise de bunların ihtiyaca yetmediği, bir çok memleketlerde meşhuden işlenen suçlar için mahsus kanunlar yapıldığı, bunlar arasında Fransada 20 mayıs 1863 tarihinde neşredilmiş bir kanun bulunduğu ve İtalyada 1931 tarihinde meriyete geçen ceza muhakemeleri usulü kanununda da ayrı bir fasılda meşhud suçlar için hususî hükümler konulmuş olduğu göz önünde tutulursa teklif edilen lâyihanın isabeti anlaşılır. Encümen, izahattan müstağni gördüğü bu sebeplerle lâyihayı esas itibarıyla kabul etmiştir.

Lâyiha, Hükûmetle düşünce birliği ile, encümen tarafından yeniden kaleme alınmış ve meydana getirilen şekilde teklifteki esaslar

mafhuz tutulmakla beraber Adliye vekilliğinin ilmî tetkiklere müstenid olarak encümene verdiği yazılı mütalealarda dermeyan edilen fikirler de nazarı itibare alınmıştır.

Lâyihanın birinci maddesinde kanunun nerede ve ne bigi suçlar hakkında tatbik edileceği gösterilmektedir.

1 - Kanunun tatbik edileceği yerler hakkında:

A) Adliye teşkilâtı yapılmış olması şarttır. Bu kanundaki yazılı hükümlere göre müddei umumî, sorgu hâkimi ve mahkeme bulunmayan yerlerde kanunun tatbikine maddî imkân bulunamayacağından henüz bu teşkilât yapılmamış olan bazı kazalarda meşhud olarak bir suç işlenmiş olsa bile ceza muhakemeleri usulü kanununun umumî hükümlerinin cari olması zaruridir.

B) Suçun belediye sınırları içinde işlenmiş olması lüzumu da bu kanunun tatbiki imkânını temin eden bir hükümdür. Adliye teşkilâtı yapılmış olan bir kazada mahkemenin salhâiyet hududu o kazanın bütünü nahiye ve köylerine de şamil bulunduğu (Belediye sınırları içinde meşhud suçun işlenmiş) olması kaydı, bu suçlar işlenince ilk vazife olarak kanunun ifasını âmir bulunduğu işleri yapabilecek polis ve jandarma anaak kasabalarda bulunduğu ve belediye sınırları dışında kanunun hükmünün yerine getirilmesi güç olacağı düşünülmesi konmuştur.

C) Panayırlarda meşhud suçun işlenmesidir. Panayırılar muayyen günler için kurulmakta ve halkın alış veriş için orada toplanmış bulunmaktan olmasından buralarda zabıta kuvvetleri bulunmaktadı. Bu itibarla, belediye sınırlarının dışında bile olsa panayırılarda kanunun tatbiki mümkün görülmüş ve bu sebeple maddeye yazılmıştır.

II - Meşhud suç faili hakkında da:

A) Yakalanmış olmanın bu kanunun tatbiki için meşrud bulunduğu maddede tesbit edilmiştir. Meşhuden işlenen bir suçun faili hemen veya pek az sonra yakalanmamış olursa o suç hakkında umumî hükümler dairesinde takib yapıl-

mak lâzım gelir.

III - Meşhuden işlenen suçların nevi için :

A) Ağır ceza mahkemelerinin vazifeleri dışındaki cürümler olması şartı, ağır cezalı cürümler meşhuden işlenmiş olsa bile tertib edilecek cezanın ağır olması hasebile ilk tahkikata mutlak olarak tâbi tutulması ve tahkikat ve duruşmalarının umumî hükümler dairesinde yapılması teminat bakımından daha muvafık görülmüştür.

Bu şartın kabulü aleyhinde encümende dermeyan olunan mütalealarda yeni İtalya ceza muhakemeleri usulü kanununda faili yakalanan meşhut suç ağır cezayı müstelzim olsa bile hususî muhakeme usulü tatbik edildiği ve ileri sürülerek bizde de C. müddeiumumilerine muhakeme usulünün hangisinin tatbik edilebileceğinde mutlak takdir salâhiyeti verilmek suretiler ağır ceza işleri için dahi bu lâyihadaki muhakeme usulünün tatbik edilmesi teklif edilmişse de yapılan münakaşa ve görüşmeler sonunda Fransada bile uzun senelerdenberi meşhut suçlar hakkında tatbik edilen muhakeme usulünden ağır cezalı işler istisna edilmiş ve bizde bu usul henüz bu lâyihanın kanuniyet iktisab ettiğinde tatbik edileceğinden ileride tatbikatın vereceği neticelere göre onun ağır cezalı suçlara da teşmili mümkün bulunmuş olduğundan yukarıda beyan edilen sebeplerin de ehemmiyeti nazara alınarak bu teklif ekseriyetle kabul olunmamıştır.

B) Kanun lâyahasının metninde madde numaraları gösterilen Türk ceza kanununda yazılı kabahat nevinden suçlar olması şartı da, bunların meşhuden işlenmesinin yapacağı tesirler bakımından bu lâyihadaki yazılı usule göre takib edilmelerinde mütecasirleri hakkında intibahı temin edecek faydaları olacağı düşüncesile bu kanuna konmuştur.

Lâyihanın ikinci maddesine, şikâyet veya şahsî dava yolile takib olunan suçlarda bu kanunda yazılı şartlara göre meşhuden işlenirse suçtan zarar görenlerin zabıtaya ağızdan şikâyetlerle faillerinin bu usule göre takib olunacağı ve bu yolda yapılacak şikâyetin, umumî hükümlere göre şikâyet ve şahsî dava açmak hakkındaki muamelelere muadil sayılacağı gösterilmektedir.

Bu maddenin görüşülmesi sırasında, şikâyet ve hele şahsî dava açmak yolile takib olunan

suçlarda feragatle ve adi hakaretlerde suçlu ikaa tahrik veya karşılıklı hakaretin subutile amme davasının düşmesine bile mahkemece karar verilebileceğine göre bu kabül suçların meşhut olarak işlenmesi sebeble zabıtaya, müddeiumumî ve mahkemeye sürati âmir olan bir usul ile külfetler tahmil edilmesi doğru olmayacağı ileri sürülerek, esasında amme hukuku noktasından ehemmiyetsiz sayılan bu gibi suçların lâyihadaki usule tâbi tutulmalarını teklif olunmuş ise de meşhuden işlenen bu kabül suçların da hemen takibile mahkemeye sevkolunarak faillerinin cezalandırılmaları, diğer suçlar hakkındaki mülâhazaya tamamilen uygun olacağı ve suçtan zarar görenin feragatle hukuku amme davasının düşmesi hükmü bu usulle takipten beklenen faydayı ihlâl edecek mahiyette olmadığı sebeplerle teklif ekseriyetle kabul olunmamıştır.

Üçüncü maddede bu kanunun tatbik edilmeyeceği suçlar beyan edilmektedir.

Bunlar da siyasî suçlarla matbuat, kaçakçılık gibi hususî muhakeme usullerine tâbi veya takibi, Türklüğü tahkir gibi Büyük Millet Meclisinden veya Hükûmeti tahkir gibi Adliye vekillüğinden karar ve izin almaya bağlı olan suçlardır.

Maddede gösterilen bu suçların hususî mahiyetleri itibarile bu kanuna tâbi tutulmaması yerinde ve isabetli bir hükümdür.

Dördüncü madde, bu kanunun tatbikine tâbi tutulan suçlar işlendikten sonra yapılacak muameleyi göstermektedir.

Suçun işlenmesi akabinde yakalanan failin zabıta tarafından orada elde edilecek maddî sübut delilleriyle birlikte aynı günde Cümhuriyet müddeiumumiliğine teslim edilmesi ve tanzim olunacak zabıt varakasına failin hüviyeti ve delillerle suçun işlendiği yerde bulunabilecek izlerin neden ibaret bulunduğu ve şahitlerin hüviyetlerinin yazılması ile iktifa edileceği maddenin ikinci fıkrasında açıkça gösterilmektedir.

Bu fıkra hükmüne göre dikkate şayan nokta failin mevcuden müddeiumumiliğe o gün teslim edileceği ve şahitlerin yalnız hüviyetlerinin muvazzah olarak zabıt varakasına dercolunacağıdır. Bu iş için şahitlerin maznunla birlikte sevki mevzu bahis değildir. Şu kadar ki, suçun işlendiği yerde şahitlerin hüviyetlerinin tesbiti mümkün olmazsa şahitlerin karakola kadar git-

melerine cevaz olduğu kabul edilmek lâzımgelir.

Şikâyet veya şahsî dava yolile takib edilen suçlarda şikâyetin zabıt varakasına yazılması ve şikâyet edenin de bu varakayı imza etmesi lüzumu da maddenin üçüncü fıkrasına işaret olunmuştur.

Maddenin son fıkrasında Cümhuriyet müddeumumisinin yakalanan şahsı sorguya çekeceği ve bundan sonra hukuku amme davasını açmaya lüzum görürse duruşma yapılmak üzere yazacağı iddianame ile maznunun o günü mahkemeye göndereceği hakkında hükümler yazılmıştır. Bu hükümler arasında en mühim bir kayıd de; yakalanıp huzuruna getirilen şahsı sorguya çektikten sonra Cümhuriyet müddeumumisinin bu usulü takib etmesi için, işlenen suç hakkında (Umumi hükümlere göre takibat yapılmasını zarurî kılacak sebeplerin mevcut olmaması) dir ki bununla sorgudan sonda hâsıl olacak kanaat ve intıba üzerine kanun müddeumumilere bir takdir hakkı kabul etmiştir. Ancak bu takdir mutlak olmayıp suçun ağır cezayı müstelzim bir cürüm olması veya üçüncü maddede yazılı suçlardan bulunması gibi bu kanunun tatbiki sahasına giremeyecek olanlardan başka, duruşmanın o günü veya beşinci madde mucibince nihayet ertesi günü yapılabilmesi imkânını selbedecek bir hal bulunması ve meselâ katî tabip raporunun verilmesinin bir müddet geçmeyi icab etmesi gibi hallerde takibatı bu usule tâbî tutmayarak umum hükümler dairesinde devam edebilmeye müddeumumisinin salâhiyeti olduğu kanunda derpiş edilmiştir.

Bu netice, mahkemeye sevkedilecek ve hakkında her hangi bir muhakeme usulü tatbik olunacak bir suçun sübut delillerinin hükme kâfi olmasının usulî bir kaide olmasından çıkmaktadır. Bununla beraber mahkemelerin kendilerine sevk edilmiş bir suç için tahkikatı derinleştirmek hususundaki salâhiyetleri de tabiatile mahfuzdur.

Lâyihamın beşinci maddesinde meşhut suç faili yakalanarak Cümhuriyet müddeumumisine teslim edildikten sonra sorguya çekilip bu kanundaki usulün tatbiki için işin incelenmesine lüzum hâsıl olursa Cümhuriyet müddeumumisinin madde metninde yazılı sebepler için tahkikat yapmak üzere maznunun mahkemeye sevkini yakalandığı günün ertesi gününe br-

rakmağa salâhiyetli olduğu gösterilmiştir.

Altıncı maddede Cümhuriyet müddeumumisinin maznun hakkında tevkif müzekkeresi verebileceği yazılmıştır. Bu seri muhakeme usulü tatbik edilen işlerde istisnaî olarak müddeumumisinin tevkif salâhiyetini haiz olması pek tabî ve yrinde ve bu usulü tatbik eden memleketlerde de kabul edilmiş bir hükümdür.

Yedinci maddede zabıt varakasında zabitanın tesbit ettiği şahitlerle Cümhuriyet müddeumumisi ve maznunun gösterdiği ve mahkemenin lüzum göreceği başka şahit ve ehli hibreyi ve suçtan zarar gören şahsı Cümhuriyet müddeumumisi tarafından verilecek yazılı veya şifalı emirle zabitanın hazır bulundurmaya mecbur olması ve bu emri yerine getirirken ihzar müzekkeresi hakkındaki umumî hükümlerde olduğu gibi zor kullanmaya zabitanın salâhiyetli olduğuna dair hükümler vardır.

Maznunun, sorgu sırasında isimlerini ve adreslerini bildirdiği şahitlerin dinlenmesi müdafaa hakları noktasından derpiş edilen bir hükümdür.

Bu maddede şahitler hakkında zor kullanmak salâhiyeti enümenence münakaşa edilmiş ve evvele şahitlik için çağrılıta buna itaat etmeyenler hakkında zor kullanma salâhiyetinin tatbiki doğru olmayacağı mütaleasile bu hükümün kabulünde tereddüd edilmişse de acele haller için meri ceza muhakemeleri usulünde de ihtiyacın zarurî icabı olarak bu hüküm esasen mevcut olduğundan ve bu kanunda ise sürat esas bulunduğundan maddenin yazıldığı şekilde bırakılması kararlaştırılmıştır. Şu kadar ki, Cümhuriyet müddeumumiliğine veya mahkemeye ihzarları istenen şahitler hakkında zabitanın memurları tatbikatta mutlaka zor kullanmaya mecbur olmadıklarından işin icaplarını göz önünde tutarak muamele yapacakları ve zabitanın emirlerinin de bunu takdir ile maiyetlerine o yolda emirler vererek onları irşat edecekleri şüphesizdir.

Sekizinci madde, maznunun sevkedileceği mahkemenin faaliyetinde bulunmadığına göre Cümhuriyet müddeumumisinin mahkemeyi çalışmaya davet edeceğini ve sevk işini ertesi gününe de bırakabileceğini göstermekte ve yalnız maznun yakalandığı gün Cümhuriyet müddeumumisi tarafından mahkemeye sevkedilmeyip ertesi gününe alınmışsa bu maddedeki geri bırak-

manın bir daha yapılamıyacağını tasrih etmektedir.

Maddedeki bu hükümlerin kanunun istihdaf ettiği maksatlar bakımından lüzumu izahtan müstağnidir.

Dokuzuncu madde, mahkemeye taallük eden vazifelerden bâhistir. Bu işlerde duruşmanın bir celsede bitirilmesi esastır. Yalnız kanunî zaruretler sebebiyle bir celsede hüküm verilmesi mümkün olamazsa bu imkânsızlığı doğuran noksanların ikmali için en yakın zaman göz önünde tutularak ona göre duruşmanın başka bir güne tehir edileceği maddede tavzih olunmaktadır.

Bu madde dahi kanunun tabii olan icaplarının tevliid ettiği hükümlerdir.

Onuncu maddede mahkemenin resen veya maznun yahud C. müddeiumumisinin iddiası üzerine suçun bu kanunun şumulüne girmediğine karar verebileceği ve bu suretle vereceği karardan sonra umumî hükümler dairesinde vazifeli bulunduğu işlerin duruşmasına devam edeceği ve böylece duruşmanın devamına kanunî imkân olmayan hallerde evrakın C. müddeiumumiliğine geri verilmesine karar vereceği gösterilmektedir.

Maddenin ikinci fıkrasında yazılı olan kanunî imkânsızlıkların, suçun mahiyeti itibarile yüksek vazifeli mahkemeye aid olması veya takibat yapılmasının izin ve karar alınmasına bağlı mevattan bulunması gibi haller olduğu metinden kolaylıkla istidlâl olunabilir.

Maddenin son fıkrasında suçun bu kanunun şumulüne giremeyeceği hakkındaki iddianın reddi takdirinde bu baktaki kararın esası kararlarla birlikte temyiz olunacağı yazılı olup bu sarahat iddianın reddi hakkındaki âra kararının temyiz edilebileceği gibi bir anlayışa mahal bırakmamak itibarile lüzumlu sayılmıştır.

On birinci madde ile bir celsede karara bağlanamayan işler hakkında maznun C. müddeiumumisi tarafından verilen müzekkere ile tevkif edilmiş mahkemenin kefaletle veya kefaletsiz tahliyeye karar verebileceği gösterilmektedir. Bir günde intaç edilemeyen duruşma başka güne bırakılırsa mevkufl olan maznun için mahkemeye böyle bir kararın zaten verilebileceği keyfiyeti izahtan müstağnidir.

Bu kanun sürati âmir olmakla beraber müda-

faa hakkını koruduğundan maznunun isteğ'le müdafaasını hazırlamak için mahkemenin en çok üç gün mühlet vereceği 12 nci maddede tesbit edilmiştir.

13 ncü madde suçlunun mahkûmiyetine karar verilirse bir ay ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı bir ceza hükmolunduğu takdirde maznunun mahkeme tarafından tevkifine de karar verilmesinin mecburî olduğu gösterilmiş ve yalnız tevkif kararile beraber kefaletle tahliyesine karar verebileceği yazılmıştır.

Tevkif kararı verilmesi mecburiyeti bu kanunla meşhut suçların seri usulle takib ve duruşma yapılmasından beklenen terhibi ve intibahî tesirlerin tabii bir neticesi sayılabileceğinden encümenince yerinde bir hüküm olarak kabul edilmiştir.

On dördüncü maddede bu kanuna göre verilen tevkif kararlarına itiraz edilemeyeceğinin tasrih edilmiş olması da yukarıda beyan edilen sebeplere müstenid ve isabetli bir hükümdür.

Lâyihaın on beşinci maddesinde bu kanuna göre duruşma yapacak mahkemeler tasrih olunmaktadır.

Bu kanunun neşrinden sonra Adliye vekilliğince bazı teşkilâtın ikmali ve hâkimlerle âlâkalıların kanunun mündericâtına vukuf hâsıl etmelerini temin düşüncesile meriyetinin adli tatilden sonraya bırakılması encümenince münasib görülmüş ve o suretle bu senenin eyfûlü iptidasında kanun hükümlerinin yürümeye başlayacağı on altıncı maddede yazılmıştır.

Encümenimizce kabul edilen bu lâyiha Umumî Heyetin tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Ad. En. Reisi	M. M.	Kâtib
Çorum	Kocaeli	Trabzon
<i>Münir Çağal</i>	<i>Salâh Yargı</i>	<i>R. Karadeniz</i>
Aza	Aza	Aza
Konya	Erzurum	Balıkesir
<i>R. Türel</i>	<i>Fuad Sirmen</i>	<i>O. Niyazi Burcu</i>
Aza	Aza	Aza
İçel	Bursa	Antalya
<i>H. Ongun</i>	<i>Atıf Akgüç</i>	<i>T. N. Arıcan</i>
Aza		Aza
Aontalya		Bursa
<i>Numan Aksoy</i>		<i>S. Ferid Talay</i>

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

MADDE 1 — Vilâyet merkezi olan şehirlerle kaza merkezi olan kasabaların belediye hudutları içinde ve panayırılarda işlenen ağır ceza mahkemesinin vazifesine dahil olanlar haricindeki meşhut cürümlerin tahkikat ve muhakemeleri bu kanun hükümlerine tâbidir.

MADDE 2 — Zabıta meşhut cürüm halinde yakalanan kimse hakkındaki delilleri derhal tesbit ederek kendisini vakit kaybetmeksizin sorguya çekmesi için Cümhuriyet müddeiumumisine teslim eder. Cümhuriyet müddeiumumisi sorguya çektiği suçlu hakkında hukuku amme davasını açmağa lüzum gördüğü takdirde muhakemesi yapılmak üzere kendisini iddianame ile yakalandığı gün şehir veya kasaba merkezindeki vazifeli asliye veya sulh mahkemesine sevkeder.

MADDE 3 — Cümhuriyet müddei umumi si suçun bu kanunun şümülüne girip girmediği veya amme davasını açmak iktiza edip etmediği hususlarında tereddüde uğrayarak bu noktaların tenviri için mütemmim bazı tahkik muamelelerinin icrasına lüzum gördüğü takdirde suçlunun mahkemeye sevkini nihayet yakalandığı gün ertesi gününe bırakabilir.

MADDE 4 — Yakalandığı gün suçlu mahkemeye sevkedileceği sırada mesai zamanını bitirmiş veya mezkûr gün pazara ve diğer her hangi bir tatil gününe tesadüf etmiş olmak itibarile mahkeme faaliyet halinde değilse Cümhuriyet müddeiumumisi icabına göre mahkemeyi derhal faaliyete davet edebileceği gibi suçlunun sevkini ertesi güne de tehir edebilir.

Fakat Cümhuriyet müddeiumumisi üçüncü maddede izah edilen sebepten dolayı suçlunun mahkemeye sevkini ertesi güne bırakmak mecburiyetinde kalmış ise artık suçlunun muhakemesi her hangi bir sebep yüzünden ikinci bir teahhüre uğrayamaz.

ADLİYE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Meşhud suçların muhakeme usulü kanunu tâyihası

MADDE 1 — Adliye teşkilâtı olan yerlerdeki belediye sınırları içinde ve panayırılarda işlenen ve failin o sırada veya pek az sonra yakalanan:

A - Ağır ceza mahkemelerinin vazifeleri dışındaki meşhut cürümler,

B - Türk ceza kanununun 529, 534, 539, 545, 548, 551, 565, 567, 568, 571, 572, 573, 574, 575, ve 576, nci maddelerile 534, 540 ve 547 nci maddelerinin ikinci fıkralarında yazılı kabahatler, hakkında takip ve duruşma bu kanun hükümlerine tâbidir.

MADDE 2 — Şikâyet üzerine veya şahsî dava yolile takip olunan suçlarda, suçtan zarar görenlerin zabıta memurlarına ağızdan şikâyetleri, şikâyet ve şahsî dava açmak hakkındaki umumî usullere göre yapılacak muamele hükmünde sayılır.

MADDE 3 — Siyasî suçlarla hususî muhakeme usullerine ve takibi izin veya karar istihsaline bağlı olan suçlar hakkında bu kanun tatbik edilmez.

MADDE 4 — Meşhut bir suç işlendiği zaman, zabıta, yakalanan şahsı tanzim edeceği bir zabıt varakası ve elde edilecek maddî sübut delillerile birlikte vakit geçirmeksizin aynı günde Cümhuriyet müddeiumumiliğine teslim eder.

Zabıt varakası, yakalanan şahsın kim olduğunu, sübut delili olacak maddelerin ve izlerin nelerden ibaret bulunduğunu ve şahitlerin hüviyetini ihtiva eder.

Şikâyet veya şahsî dava yolile takip edilen suçlarda şikâyet edildiğinin zabıt varakasına yazılması ve şikâyet edenin bu varakayı imzalaması lâzımdır.

MADDE 5 — Cümhuriyet müddeiumumisi suçluyu mahkemeye sevkedinceye kadar nezaret altında bulundurmak salâhiyetini haizdir.

MADDE 6 — Cümhuriyet müddei umumisi tarafından sevk edilir edilmez asliye ve sulh mahkemeleri suçlunun muhakemesine başlarlar.

MADDE 7 — Zabıta zabıt varakasında tesbit ettiği şahitleri muhakeme zamanını C. M. Umumisinin bildirmesi, üzerine kendiliğinden mahkemede hazır bulunduracaktır. Bunun haricinde müddeiumuminin lüzum gösterdiği şahitlerle ehli hibreyi ihzar hükmünü haiz yazılı veya şifahî emirleri üzerine mahkemede hazır bulundurur.

MADDE 8 — Bazı sebepler yüzünden bir celsede bitmediği takdirde muhakeme nihayet üç gün sonra tehir edilebilir.

MADDE 9 — Taleb ettiği takdirde mahkeme veya sulh hakimi maznuna müdafaasını hazırlaması için nihayet iki günlük bir mühlet verilir.

C. müddeiumumisi yakalanan şahsı sorguya çektikten sonra anme davasını açmaya lüzum görür ve umumî hükümlere göre takibat yapılmasını zarurî kılacak sebepler mevcut bulunmazsa duruşma yapılmak üzere maznunu iddianame ile o gün vazifeli mahkemeye gönderir.

MADDE 5 — C. müddeiumumisi, suçun bu kanunun şumulüne girip girmediğini veya anme davasını açmak icap edip etmediğini tayin için işin incelenmesine lüzum görürse bu bakımlardan tahkikat yapılmak üzere maznunun mahkemeye sevkini yakalandığı gün ertesi güne bırakabilir.

MADDE 6 — Cümhuriyet müddeiumumisi, maznun hakkında tevkif müzekkeresi verebilir.

MADDE 7 — Zabıta zabıt varakasında tesbit ettiği şahitlerle C. müddeiumumisi ve sorgu sırasında maznun tarafından gösterilen şahid ve ehli hibre ile mahkemece lüzum görülecek diğer şahitleri ve ehli hibreyi ve suçtan zarar gören şahsı C. müddeiumumisinin yazılı veya şifahî emriyle mahkemede hazır bulundurmaya mecburdur.

Bu emir, çağrılanlar hakkında zabıtaya ihzar müzekkeresinde olduğu gibi zor kullanmak salâhiyetini de verir.

MADDE 8 — Maznun yakalandığı günde mahkemeye sevkedileceği sırada çalışma zamanı bitmiş veya her hangi bir tatil gününe tesaduf etmiş ise C. müddeiumumisi mahkemeyi hemen çalışmaya davet edebileceği gibi maznunun mahkemeye sevkini ertesi güne de bırakabilir.

Şu kadar ki C. müddeiumumisi tarafından dördüncü maddede yazılı sebepten dolayı maznunun mahkemeye sevkini ertesi güne bırakılmış ise yukarıki fıkrada yazılı sebeple de olsa maznunun mahkemeye sevkini ikinci bir taahhura uğratılmaz.

MADDE 9 — Vazifeli mahkeme, C. müddeiumumisi tarafından sevk edilir edilmez başka işlere tercih ederek maznunun duruşmasına başlar. Duruşmanın mahkemece bir celsede bitirilmesi lâzımdır. Şu kadar ki; kanuni zaruretler dolayısıyla işin bir celsede karara bağlanması mümkün olmazsa duruşma bu imkânsızlığı doğuran noksanların en çabuk vasıtalarla ikmali

MADDE 10 — Hüriyeti bağlayıcı bir ceza ile mahkûm ettiği takdirde mahkeme suçluyu tevkife mecburdur. Müdafaasını hazırlaması veya tetkikat ve tahkikatın ikmalî için mahkeme talik edildiği takdirde mahkeme suçluyu tevif edib etmemek hususunda tekdir hakkına maliktir.

MADDE 11 — Mahkeme suçlunun kefaletle veya kefaletsiz tahliyesine karar verebilir.

MADDE 12 — Suçlunun beraeti veya yalnız para cezasına mahkûmiyeti halinde Cümhuriyet müddeiumumisi hükmü, temyiz etse de tevkif edilmiş olan suçlunun derhal tahliyesi icra edilir.

MADDE 13 — Suçlu tevkif kararına itiraz edemez.

MADDE 14 — Asliye ceza mahkemesi veya hâkimi her hangi bir sebeple çalışmadığı takdirde meşhud cürmün muhakemesi aynı mahalde bulunan asliye hukuk mahkemesi veya hâkimi tarafından görülür.

Sulh ceza hâkiminin vazifesini de bu takdirde mahallî sulh hukuk hâkimi görür.

MADDE 15 — Asliye teşkilâtı mevcut olmayan kaza merkezlerindeki sulh hâkimleri meşhud cürümlerin asliye maddelerini de görürler.

için lâzımgelen müddet göz önünde tutularak ona göre başka bir güne tehir edilebilir.

MADDE 10 — Maznun ve C. müddeiumumisi suçun bu kanunun şümülüne girmediğini mahkemede iddia edebilir. Mahkeme gerek resen ve gerek bu iddialar üzerine suçun bu kanunun şümülüne girmediğine karar verirse duruşmaya umumî hükümler dairesinde devam eder.

Ancak bu suretle duruşmanın devamına kanunî sebepler dolayısıyla imkân olmayan hallerde evrakın C. müddeiumumiliğine geri verilmesine karar verir.

İddiaların reddine dair olan mahkeme kararını taraflar ancak esas hakkındaki kararlarla birlikte temyiz edebilirler.

MADDE 11 — Duruşma bir celsede neticelenemeyip te başka güne bırakılacaksa C. müddeiumumisi tarafından hakkında tevkif müzakeresi verilmiş olan maznunun kefaletle veya kefaletsiz tahliyesine mahkemece karar verilebilir.

MADDE 12 — Maznunun isteği üzerine mahkeme müdafaasını hazırlamak için en çok üç günlük mühlet verir.

MADDE 13 — Bir ay ve daha ziyade hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile mahkûm edilen suçluyu mevkuf değilse mahkeme tevkife mecburdur. Ancak mahkeme kararında mahkûmun kefaletle tahliye edilmesine de karar verebilir.

MADDE 14 — Bu kanuna göre verilecek tevkif kararlarına itiraz edilemez.

MADDE 15 — Ceza işlerini gören asliye mahkemesi her hangi bir sebeple çalışmadığı hallerde meşhut suç hakkındaki duruşmayı oranm asliye hukuk işlerine bakan mahkeme görür.

Sulh mahkemelerinin göreceği meşhut suçların muhakemesi sulh hâkimi bulunmadığı zaman asliye mahkemesinde görülebileceği gibi

asliye mahkemesinin çalışmadığı zamanlarda bu mahkemeye aid işler sulh hâkimi tarafından da görülebilir.

MADDE 16 — Cümhuriyet müddeiumumi-since ilk tahkikata tâbi tutulduktan sonra bu kanunun şümulüne girdiği teayyün eden meşhud cürüm sorgu hâkiminin vazifesizlik karârile bu kanun hükümleri dairesinde takib ve intağ olunur.

MADDE 17 — Meşhud cürümle irtibatı bulunan bu mahiyeti gayri haiz diğer suçlar bu kanun hükümlerine tâbidir. Ancak aralarında irtibat mevcut bulunmadıkça meşhud cürüm suçlusunun maznun bulunduğu diğer suçlar hakkında bu kanun hükümleri tatbik olunmaz.

MADDE 18 — Suçlu mahkemede kendisine isnad olunan suçun bu kanunun şümulü dairesine girmediğini iddia edebilir. İddiasının kabulü halinde mahkeme davasını umumî hükümler dairesinde görür. İddiasının reddine dair olan kararı suçlu ancak esas hakkındaki kararlarla birlikte temyiz edebilir.

MADDE 19 — Bu kanun siyasî suçlarla hususî usulü muhakemeye ve takibi şikâyete veya izin istihsaline bağlı olan suçlar hakkında tatbik edilmez.

MADDE 20 — Bu kanun neşrinden üç ay sonra meridir.

MADDE 21 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

22 - XI - 1935

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
<i>İ. İnönü</i>	<i>S. Saracoğlu</i>	<i>K. Özalp</i>
Da V.	Ha. V.	Mal. V.
<i>Ş. Kaya</i>	<i>Dr. T. R. Aras</i>	<i>F. Ağralı</i>
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
<i>S. Arıkan</i>	<i>A. Çetinkaya</i>	<i>C. Bayar</i>
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
<i>Dr. R. Saydam</i>	<i>Rana Tarhan</i>	<i>Muhlis Erkmen</i>

MADDE 16 — Bu kanun hükümleri 1 Eylül 1936 tarihinde yürümeğe başlar.

MADDE 17 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.